

Framtidig skole- og tilbudsstruktur.

Høringsuttalelse fra Rødt Innlandet.

Innledning

Rødt i Innlandet har lagt ned mye arbeid på høringsdokumentet og de faktorene i dokumentet som blir lagt til grunn for å endre skole- og tilbudsstrukturen. Vi har funnet vesentlige feilslutninger og manglende/sviktende begrunnelse for de foreslåtte endringene. Det gjør at vårt høringssvar omfatter andre og viktigere sider av saken enn den flertallet i fylkesutvalget ber om tilbakemelding på.

Fylkeskommunens ansvar i forhold til videregående utdanning er tydeliggjort i Opplæringsloven. I § 1.1. ses det bl.a. om formålet :

«Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring.

Opplæringa skal gi innsikt i kulturelt mangfald og vise respekt for den einskilde si overtyding. Ho skal fremje demokrati, likestilling og vitskapleg tenkjemåte.

Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrong».

Med bakgrunn i Rødt sin politiske plattform har vi valgt å legge til grunn:

Vi skal utvikle en videregående skole som minker forskjellene mellom folk. Videregående utdanning skal ha gode kvaliteter, gi et godt utdanningstilbud, være gratis og tilgjengelig for alle ungdommene vi har i Innlandet.

Vi skal utvikle en skole i tråd med det vi oppfatter som fylkeskommunens samfunnsmandat; Vi skal utjevne forskjellene, bidra til at innbyggerne har det godt i alle deler av fylket. Da må vi utvikle et godt tjenestetilbud og et sterkt arbeidsmarked der alle kan finn seg en plass.

Den nedbyggingen av skoletilbudet i høringsdokumentet legger opp til vil øke forskjellene mellom folk, mellom by og land og mellom mennesker med ulik funksjonsmestring. Årsakene til dette er:

Sentraliseringen gjør utdanningstilbudet dyrere, de som har dårligst råd rammes hardest.

Sentralisering gjør det mindre attraktivt å bo i distriktsnorge og vil tappe mange bygder og tettsteder for ressurser.

Sentralisering vil være utfordrende og øke forskjellene mellom mennesker ut fra deres funksjonsmestring.

Rødt mener avvikling og sentralisering er en tilnærming som ikke styrker videregående skole, fordi den undergraver næringslivets behov og svekker offentlig sektors muligheter til å utvikle og styrke sine tjenester.

Hvorfor vi mener premissene for høringen er feil:

Elevtallsutvikling

Høringsdokumentet sitt utgangspunkt er at synkende elevtall utfordrer kvaliteten og forutsigbarheten for opplæringstilbudet i fylket, ved at de økonomiske rammene gjør det krevende for skolene å utvikle robuste fagmiljøer med stabilitet for elever, lokalsamfunn og ansatte over tid.

Rødt mener dette er feil fordi:

Tallene tar ikke hensyn til viktige nasjonale vedtak knyttet til industri -og næringsutvikling som vil betinge økt bosetting i mange kommuner. Eksempler på dette er industriutviklingen på Raufoss og omliggende kommuner hvor man forventer økt arbeidskraftbehov på mere enn 1500 personer.

Stortinget sitt vedtak om økt selvforsyning av mat betinger en betydelig økning av antall bønder og personer knyttet til landbruk, næringsmiddelindustrien og andre aktører som yter tjenester landbruket er avhengig av. Innlandet står for en stor andel av norsk matproduksjon. Innenfor korn, grønnsaker, samt kjøtt og melk må vi forvente at dette fører til en styrking av primærnæringene i Innlandet gjennom økt produksjon.

Forsvaret over hele Norge skal styrkes. Foreløpige anslag viser at dette vil gi Innlandet ca. 1000 nye arbeidsplasser og vesentlig flere korttidsinnbyggere knyttet til økt behov for rekruttering og trening av soldater og befal. Dette vil føre med seg en tilflytting til Innlandet direkte knyttet til militære aktiviteter og tilstøtende tjenester.

Det er ikke tatt hensyn til den store økningen i bosetting av flyktninger. Stadig flere av de som er kommet ønsker å bli i Norge. I Innlandet har vi fra 2022 til så langt i 2024 mottatt ca. 8000 personer. Situasjonen i de krigsherjede områdene i Europa og andre steder gir heller ikke grunnlag for å tro at flykningtallet vil gå ned i årene som kommer. Det vil gi flere elever i grunnskolen og på sikt også i videregående utdanning. Utenlandske statsborgere med gyldig opphold i Norge har nå fått utvidede rettigheter til flere tilbud koblet inn på videregående opplæring.

Elevtallet i den offentlige skolen påvirkes også av hvor mange profittbaserte videregående skoler vi tilrettelegger for. Hver elevplass i private videregående skoler gjør at fylkeskommunen får større utfordringer med å nyttiggjøre seg egen kapasitet og vanskeliggjør opprettholdelsen av et godt skoletilbud over hele fylket.

Elevtall i lys av den nye opplæringsloven

I ny opplæringslov er det flere som får rett til videregående opplæring, og det er også gitt utvidede rettigheter til de som tidligere hadde rett til videregående opplæring.

Det er gitt utvidet rett til omvalg. Før fikk man utvidet retten sin hvis man gjorde et omvalg slik at man rakk å fullføre med ungdomsrett. Dette ga ett eller to år med ekstra ungdomsrett. I ny opplæringslov er det gitt tilgang til så mange omvalg søkeren måtte ønske, men at dette må gjøres før de fyller 19 år. Det betyr at man kan gjøre tre omvalg og har rett til videregående opplæring helt frem til man oppnår enten studiekompetanse eller yrkeskompetanse.

De som ikke består fag-/svenneprøve vil få en ny rettighet til videregående trinn 3 som bygger videre på den kompetansen de allerede har tilegnet seg. Hver ungdom får i prinsippet utvidet ungdomsretten sin med flere år.

Det er ikke gitt føringer for hvordan man skal praktisere denne utvidede retten for elever som aldri vil kunne oppnå studiekompetanse eller yrkeskompetanse. Slik lovverket legges frem nå, vil disse i prinsippet har rett til 9 år i videregående opplæring, og deretter få rettigheter som voksne. At mange i denne gruppen vil få mer enn fire år er med den nye opplæringslovens ordlyd ikke utenkelig. Dette betyr i så fall at det blir flere elever med store tilretteleggingsbehov.

De med ungdomsrett får også rett til mer opplæring i fag som er gjennomført og ikke bestått. Dette betyr at fylkeskommunen er pliktig å tilby enkeltfag i større omfang enn i dag.

Det er kommet en utvidet rett til yrkesfaglig rekvalifisering. Det betyr at man får rett til videregående opplæring selv om man har godkjent vitnemål eller fag-/svennebrev fra før. Retten gjelder en ny yrkesfaglig sluttkompetanse. Retten må tas ut med voksenrett.

Voksne har også fått utvidede rettigheter. De har rett til videregående opplæring frem til de oppnår enten studie- eller yrkeskompetanse. De har fått rett til ett av tre utdanningsprogram på lik linje med de med ungdomsrett, som betyr at fylkeskommunen må få på plass en tilbudsstruktur for voksne søkere.

Samlet sett gjør økt sysselsetting, økt tilflytting og den nye opplæringsloven grunnlag for å sette store spørsmålstegn ved det tallmaterialet som benyttes. Rødt mener det er uheldig at ingen av disse faktorene er godt belyst i høringsdokumentet. De faktorene vi her har påpekt er så vesentlige at grunnlaget for sentralisering og nedlegging av skoler ikke er til stede.

Robuste fagmiljøer krever større enheter.

Hva er det som ligger i begrepet robuste? At begerpet er forslitt og tomt for konkret mening er mange enige i. I utgangspunktet virker dette som et positivt ladet ord, men slik det er brukt i høringsdokumentet synes ønsket å være å hegne m enkelte skoler og utelate andre ut ifra svært vage kriterier.

Et viktig premiss i høringsdokumentet er at ny struktur vil sikre robuste fagmiljø og forutsigbarhet for linjetilbud ved å sentralisere. Det er mange argumenter som synliggjør at det ikke er rett.

Fylkeskommunen arbeider allerede godt med kompetanseheving og i dag er de utformet på en måte som støtter opp om både store og små skoler.

Tilstandsrapporten 2022-2023 Innlandet fylke sier:

Alle de videregående skolene i Innlandet har etablert arenaer for læring og kompetanseheving internt i kollegiet på skolen og utvikler gode og lærende profesjonsfelleskap. Dette er viktig for å utvikle gode skoler. I tillegg til skolebasert kompetanseutvikling og individuelle kompetanseutviklingstiltak for enkeltlærere, er det i de videregående skolene i Innlandet også etablert faglige nettverk innenfor hvert enkelt utdanningsprogram og de større fellesfagene.

Her er det ikke synliggjort at fagmiljøet er dårligere på mindre skolene, det kan være mere sårbart men det kan en forebygge. Det er ingen forskning som slår fast at robuste fagmiljøer er knyttet til størrelsen på skolene. Robuste fagmiljøer skal bidra til å sikre høy kvalitet på undervisningen. Dette vil gi seg utslag i bedre skolemiljø, sterkere resultater og høyere gjennomføringsgrad. Tallene fra Tilstandsrapport fra videregående opplæring viser ingen slik sammenheng. Flere av de skolestedene som nå er foreslått nedlagt kan vise til svært gode gjennomføringstall og få elever som dropper ut.

Flere av høringsuttalelsene som er kommet inn fra ansatte knyttet til nedleggingstruede skoler fremhever de gode fagmiljøene og de gode resultatene som deres skoler leverer, de mener dette taler for å opprettholde skoletilbudet de representerer.

Næringslivet og nærmiljøet, som rekrutterer fra de nedleggingstruede skolestedene og skoler hvor linjer er foreslått kuttet, understreker at de får dyktige lærlinger, gode arbeidstakere og ungdommer med viktige ressurser inn mot kultur og frivillighet. Dette underbygger påstanden om gode faglige miljøer.

Mange representanter fra elevene ved de skolene som er forslått nedlagt viser til det de beskriver som godt læringsmiljø kommer av at de har faglig sterke lærere.

Flere lærerorganisasjoner synliggjør at det er gode betingelser for å opprettholde sterke faglige miljøer ved små skolesteder.

Stabilitet for elever, lokalsamfunn og ansatte over tid

Høringsdokumentet argumenterer for at det er ved en sentralisert struktur vi får stabilitet for elever, lokalsamfunn og ansatte over tid. Utgangspunktet er da å se på de skolestedene og tilbudene som overlever sentraliseringen. For veldig mange elever. Ansatte og lokalsamfunn vil de endringene som høringsdokumentet synliggjør føre til stor usikkerhet for framtidige studievalg, tap av arbeidsplasser og mye dårligere forutsetninger for en positiv utvikling av kommunen/regionen. Dette er det motsatte av stabilitet.

Det gode utgangspunktet for å sikre lokal og stabil tilgang på dyktige fagfolk innen forskjellige sektorer blir sterkt vektlagt av næringsliv og offentlig sektor i nærmiljøet til skolene og de frykter for konsekvensene, dette ser vi i innspill rundt alle de nedleggingstruede skolene som f.eks. skolestedene Lom, Sønsterud, Dokka og Trysil. Enkelte næringslivsmiljøer beskriver endringsforslagene som en trussel mot bedrifter og nyskapingmiljøer.

Vi kan regne med at sentralisering av skoletilbudet i seg selv skaper ustabilitet fordi det kan bli flere som velger bort videregående utdanning. Økt utenforskap og dårligere livskvalitet borger ikke for økt stabilitet.

Sentralisering gir også ustabile forhold for bygdesamfunn og kommuner som må forholde seg til nye forutsetninger knyttet til bolyst og arbeidsliv. Ansatte vil gå inn i en periode med stor usikkerhet. Hvordan fylkeskommunen velger å praktisere ansiennitetsprinsippet er en usikkerhetsfaktor og de siste innspillene fra politisk nivå før høringsperioden startet bidrar til at usikkerheten gjelder mange flere skoler.

Slik begrepet stabilitet brukes i høringsdokumentet, betinger det en aksept for sentralisering.

For mange elever vet vi at lengre avstand til det utdanningsløpet de ønsker å følge, øker sjansene for å velge andre linjer som er tilgjengelige ved nærskolen. Man kan ikke anta at f.eks. en sentralisering av hotell -og restaurantfag vil opprettholde eller øke søkerantallet. Tvert imot viser erfaringene at en da vil miste søkere. Det samme vil gjelde naturbruks-utdanningen og de estetiske fagene.

Det er flere som vil vurdere å ikke ta videregående utdanning fordi avstandene blir for store, fordi lang reisetid gir uforsvarlig lange arbeidsdager. For mange kan kostnadene bli for høye ved behov for hybeltilværelse for en eller flere ungdommer. En sentralisering gjør det vanskeligere å tilby gode tilrettelagte tilbud for elever som ikke har fysiske eller psykiske forutsetninger for å greie lange reiseavstander eller en hybeltilværelse.

Stabilitet for de ansatte er igjen et spørsmål om stabilitet for de som blir igjen. Den stabiliteten er også usikker, elevenes valg av skoler og studieretninger vil fortsatt variere fra år til år og mellom regionene. Vi kan ikke se at høringsdokumentet har hensyntatt de behovene som ble tydeliggjort gjennom innspillkonferansene i 2023 og innspill fra

regionutvalgene. Der ble det pekt på helse og oppvekst som det viktigste fagområdet, deretter digitalisering, IKT og teknologi.

Kommunene rundt industriklyngene vest for Mjøsa poengterte viktigheten av industrifag. I Hamar og Kongsvingerregionene ble grønne næringer som bærekraftkompetanse, fornybar energi og grønn industri fremhevet. Dersom elevene velger utdanningsløp ut fra disse behovene blir den foreslåtte strukturen feilslått og dermed heller ikke stabil.

Innlandet fylkeskommune tar overordnet ansvar for å bedre samsvaret mellom etterspørsel etter arbeidskraft i arbeidslivet og den enkeltes utvikling og anvendelse av egen kompetanse i egen region.

Begrepet stabile tilbud, som forutsetter en sentralisering og utvikling av større enheter, vil for elevene bety at flere blir stengt ute fra videregående skole, og flere som startet vil ikke fullføre.

Næringslivet og offentlig sektor sine innspill er vanskelig å spore i høringsutkastet. De vektlegger tett kontakt med skolemiljøene og fremhever gode relasjoner mellom skole og næringsliv.

For de lokalmiljøene som mister skolesteder vil det bety tap av arbeidsplasser, innbyggere og kompetanse som lokal frivillighet er avhengig av.

For de ansatte vil sentralisering bety færre arbeidsplasser totalt sett, mange vil måtte sies opp og mange blir tvunget til å bytte yrkeskarriere eller bosted.

Høringsdokumentet og hybelboere.

Høringsdokumentet omhandler situasjonen for hybelboere. De erkjennes at antall hybelboere vil øke og det vises til en undersøkelse blant dagens hybelboere i Innlandet og Møre og Romsdal. Denne synliggjør at elevene som ikke har fått førsteønsket sitt oppfylt viser at forventningsindikatoren og andel fullført og bestått er vesentlig lavere enn for de som får førsteønsket sitt oppfylt.

Ved nedlegging av skolesteder eller endret studietilbud vil en, erfaringsmessig få elever som velger et annet utdanningsløp enn det de hadde tenkt. Dette fordi det er lite attraktivt, eller ikke mulig for disse å flytte på hybel.

Noen elever vil, av økonomiske årsaker, ikke ha råd til å flytte på hybel, da er alternativet lang skolevei og lange arbeidsdager eller ikke å begynne på videregående.

Tilbakemeldingene fra elevene viser at det vil bety vesentlig høyere kostnader for fylkeskommunen for å legge til rette for god trivsel for hybelboere. Tiltak som nevnes er etter-middagssamlinger, felles middager og spillekvelder. At skolen har en kontaktperson som kan støtte de som bor på hybel blir også vektlagt.

Mange av elevene i Innlandet kommer fra hjem med det som kan beskrives som dårlig økonomi. For disse vil det være svært utfordrende å finansiere hybeltilværelsen for barna sine.

Borteboerstipendet er i dag er 6 677 kr. pr. mnd, mange steder vil dette snaut dekke leieutgiftene. I tillegg kommer andre utgifter, som ifølge anslag fra Statens institutt for forbruksforskning beløper seg på ca. 10.000 kr. pr. mnd.

I etterkant av at høringsen er sendt ut har flertallet bevilget penger til et fylkeskommunalt behovsprøvd stipend. Beløpet avsatt vil ikke på noen måte dekke opp de reelle utgiftene.

For mange med utvidede rettigheter knyttet til den nye opplæringsloven vil situasjonen bli svært krevende dersom de må bo på hybel. Er du over 21 år har du ikke rett på borteboerstipend, men må ta opp lån.

Fylkeskommunene er forpliktet til å hjelpe elever som får for lang skolevei med hybel/internat. Høringsdokumentet sier ingen ting om dette og hva slags økonomiske konsekvenser dette vil få.

Rødt Innlandet sitt standpunkt oppsummert.

Rødt har hele tiden ment at beslutningsgrunnlaget er for dårlig. Det er alvorlig fordi fylkeskommunedirektøren har plikt til å sikre at saker som legges fram for folkevalgte organer er forsvarlig utredet. Utredningen skal gi et faktisk og rettslig grunnlag for å treffe vedtak. Det er også en forventning om at saken skal være så godt opplyst som mulig. Her er høringsdokumentet alt for dårlig, og beslutningsgrunnlaget for politikerne vil også være dårlig.

Vi savner at høringsdokumentet sier noe om de samfunnsmessige konsekvensene.

Gjennom hele prosessen har vi etterspurt et bredere beslutningsgrunnlag hvor en også utreder konsekvensene for nærmiljøene til skolene

Fylkeskommunens har et ansvar for å gi alle elever like muligheter. Dette gjelder alle, uavhengig av funksjonsevne. Det foreligger ingen oversikt over tiltak knyttet til dette og hybeltilværelse, lang skoleveg eller lange skoledager.

Rødt mener at de ansattes rettigheter ikke er tilstrekkelig utredet og presentert for de folkevalgte. Et av de konkrete spørsmålene som må besvares er om vedtaket vil føre til masseoppsigelser og hvordan en forsvarlig håndtering av dette er tenkt gjennomført. Tidslinja her er svært knapp.

Innlandsstrategien sier at vi skal arbeide for:

«Levende byer, tettsteder og bygder der innbyggerne trives og har tilhørighet, har betydning for helse og livskvalitet. Vi må utjevne forskjellene, og bidra til at innbyggerne har det godt i alle deler av fylket».

Det tydeliggjøres spesielt knyttet til barn og unge at:

«Det er viktig å redusere ulikheter knyttet til grunnleggende sosiale forhold som utdanning og økonomi».

Faglige vurderinger og argumenter for hvordan Bestillingen fra fylkestinget er tydelig, «Fylkestinget ber fylkeskommunedirektøren utarbeide en sak om framtidig skolestruktur som sikrer bærekraftig dimensjonering, lokalisering og finansiering basert på nåværende og framskrevne elevtall.»

Administrasjonen har så langt svar ut det de mener er grunnlaget for en bærekraftig dimensjonering og forslag til lokalisering.

Det foreligger ingen vurderinger om hvordan de forskjellige modellene bidrar til en bærekraftig finansiering. Disse tallene må på bordet slik at vi kan vurdere dem opp mot dagens kostnadsbilde.